

Рецензія на рукопис статті Шаповала В.В. "Ендемічний елемент флори депресій Лівобережного Злакового Степу"

Стаття, що рецензується, містить великий масив цікавого флористичного та ботаніко-географічного матеріалу. Він несе відбиток вмілого опрацювання літератури, а також професіоналізму автора, що стосується мистецтва аналізування та коментування даних. На жаль, деякі серйозні недоліки затьмарюють загальне позитивне враження від рукопису.

Робота, проведена автором, залишається в ідейному полі застарілих уявлень вітчизняної географії рослин та систематики 1930-1970-х років. Автор розуміє ендемізм в такому ж хибному сенсі, якщо б ми зарахували як населення України загальну чисельність всіх народів, що мешкають в межах СНД, включаючи їх діаспори.

Якщо йдеться про ендемізм, треба говорити тільки про види, які зустрічаються **виключно** в межах вибраної території, тобто в даному випадку – про ендеміки депресій (якщо такі дійсно є). Будь-які інші хорологічні категорії вже не є ендемічними для цієї території, отже, про них можна говорити лише як про певні географічні елементи. Ця робота насправді демонструє пропорції участі видів певних географічних елементів у флорі Лівобережного Злакового Степу, що демонструє гарно написаний дискусійний розділ. Отже, про ендемізм тут не йдеться взагалі.

При будь-яких розбіжностях у деталях розуміння поняття *ендемік* слід пам'ятати, що термін перш за все існує, щоб обмежити таксони, що їх за межами певної території знайти не можна. Саме така процедура відбору має бути проведеною для подальшого аналізу ендемізму цієї території. Включення інших хорологічних категорій на кшталт геміендеміків розмиває увесь сенс такого аналізу. Не випадково одержаний автором рівень "ендемізму" вивченої ним територій (14,60%!) перевищує аналогічні (але коректно вилічені) показники для визнаних центрів ендемізму – Карпат і Криму в Україні, навіть Пелопоннесу або Сицилії у Середземномор'ї. Треба також мати на увазі об'єктивне існування градієнтів ендемізму. Згідно з таким градієнтом, принаймні на Східноєвропейсько-Середземноморських теренах, рівень ендемізму збільшується з півночі на південь, але навіть на цьому фрагменті меридіану не перевищує 12%!

Автор не дає ніякого порівняння своїх даних з даними по інших регіонах. Тут йому, сподіваюсь, була б цікава стаття рецензента, на яку він якраз не посилається, а саме: *Ена Ан. В.* Ботанико-географические комментарии к списку эндемиков флоры Крыма // Укр. ботан. журн. – 2003. – Т. 60, № 3. – С. 255-264. Порівняльна таблиця, що там надрукована, нині існує в значно розширеному варіанті, і нові дані тільки підтверджують закономірність щодо градієнта ендемізму.

Хибне розуміння і використання автором поняття *ендемік* можна ілюструвати багатьма прикладами. Якщо відносити деякі види з т. з. «причорноморської групи ендемів у широкому розумінні» до ендеміків, то в такому разі виникає штучний ексцентриситет цього поняття, який дозволяє, наприклад, **автору статті в Україні** називати певний причорноморсько-каспійський таксон ендеміком флори депресій ЛЗС, а **колегам з Росії** той же самий таксон вважати ендеміком Прикаспію. Якщо *Pholiurus raponicus* є паннонсько-причорноморсько-прикаспійським геміендемом, невже частина його ареалу, що відноситься до теми статті, переважає рештки, що розкинулися далеко на схід і захід від Причорномор'я?

Неправильно говорити, що "таксон апріорно є географічним елементом": таксон насправді не є геоелементом, бо геоелемент є одним з ботаніко-географічних параметрів таксону.

Здається, що розповсюдження деяких видів слід перевірити згідно з сучасними даними. Наприклад, *Euphorbia agraria* M. Bieb. наводиться автором статті тільки для Бессарабії, Причорномор'я, Криму, тоді як за Д. В. Гельтманом (1996) ареал таксону охоплює також Карпатський регіон, Румунію, Заволжя, Кавказ, Східне Середземномор'я та Малу Азію; *Euphorbia leptocaula* Boiss. також є у Волзько-Донському та Нижньоволзькому районах sensu "Фл. Восточной Европы", а також на Кавказі (Гельтман, 1996). Ареал *Artemisia taurica* Willd. також включає Малу Азію (Леонова, 1994). Подібні зауваження можна продовжувати.

Є серйозні проблеми в списку літератури. Тут, на жаль, абсолютно відсутні зарубіжні автори, а що найприкріше – немає визнаного сучасного українського таксономічного й номенклатурного стандарту (*Mosyakin S.L. & Fedoronchuk M.M. Vascular plants of Ukraine: A nomenclatural checklist. – Kiev, 1999. – 346 pp.*). Це робить використану номенклатуру анахронічною. Взагалі автор посилається переважно на ботанічні та географічні джерела 30-50-річної давнини. З тих пір з'явилося багато не просто релевантних публікацій, а нових даних, концепцій і поглядів.

Ан. В. Єна